

A szabálysértési őrizet evolúciója

The Evolution of Misdemeanour Detention

SKORKA Tamás¹ 

Bevezetés: A szabálysértések igazgatásellenes és kriminális magatartásokra oszthatók, amelyek közül a kriminális jellegű jogsértések társadalomra veszélyessége nagyobb. Ez indokolja, hogy a szabálysértési elzárással is sújtható szabálysértések elkövetőivel szemben sajátos eljárási rendet határoz meg a szabálysértési jog.

Célkitűzés: A szabálysértési elzárással is büntethető szabálysértés elkövetése miatt szabálysértési őrizetbe vett személlyel szembeni gyorsított eljárás feltételrendszerének, kialakulásának vizsgálata a szabálysértési jog kezdeteitől.

Módszertan: A vizsgálat során áttekintettem az első, a második, valamint a hatályos szabálysértési kódex joganyagát. Ennek során összehasonlítottam a három törvény rendelkezéseit a szabálysértési őrizet, az eljáró hatóságok és az eljárás tekintetében.

Eredmények: Az elemzések azt mutatják, hogy a szabálysértési jog – kvázi kihágási jogként – nem nélkülözheti a kriminális jellegű szabálysértések esetén a kényszerintézkedések – köztük a szabálysértési őrizet – alkalmazását, és az ehhez szükséges jogszabályi környezet adott.

Következtetések: A jogalkalmazó szervek fokozott együttműködése szükséges, hogy az őrizetbe vétel formai és tartalmi követelményei egyaránt érvényesülni tudjanak.

Kulcsszavak: szabálysértés, szabálysértési őrizet, szükségesség-arányosság, kizáró okok

¹ Rendőr alezredes, mesteroktató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Igazgatásrendészeti és Nemzetközi Rendészeti Tanszék; doktori hallgató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészeti Doktori Iskola, e-mail: skorka.tamas@uni-nke.hu

Introduction: Offences can be divided into administrative offences and criminal offences, with criminal offences being more dangerous to society. This is the reason why the law on misdemeanours lays down a specific procedural regime for offenders who commit misdemeanours that are punishable by imprisonment.

Aim: Examination of the conditions and development of expedited proceedings against persons taken into custody for committing an offense punishable by misdemeanour detention, from the beginnings of misdemeanour law.

Methodology: The study reviewed the legal material of the first, second and current codes of misdemeanour offenses. In doing so, I compared the provisions of the three laws regarding misdemeanour detention, the acting authorities, and the procedure.

Results: The analyses show that the law of misdemeanours, as a quasi-misdemeanour law, cannot do without the use of coercive measures, including detention, in the case of criminal offences, and that the necessary legal environment is in place.

Conclusions: Increased cooperation between law enforcement authorities is needed to ensure that the formal and substantive requirements for detention are met.

Keywords: offence, misdemeanour detention, necessity–proportionality, grounds for exclusion

Bevezetés

A szabálysértési jog az 1953. évi 16. törvényerejű rendelettel jelent meg a magyar jogrendszerben. Majd 1955-ig párhuzamosan élt együtt a kihágási joggal. Az 1955. évi 17. törvényerejű rendelet megszüntette a kihágási jogot. A szabálysértési jog tehát átvette azokat a jogsértő magatartásokat, amelyek korábban a kihágási jog részeként a büntetőjogi trichotómia legkisebb súlyú deliktumait tartalmazták. A szabálysértési jog ezen túlmenően a közigazgatás-ellenes magatartások szankcionálásának feladatát is ellátta. A szabálysértési őrizet azonban egyértelműen az előbbi típusba tartozó szabálysértésekhez kapcsolódik. A kihágások elbírálását az 1880. évi XXXVII. törvénycikk a magyar büntető törvénykönyvek életbeléptetéséről, majd a kihágási eljárás szabályairól szóló 59/1952. (VII. 1.) MT rendelet szabályozta (Kis 2019: 26–27). Ez a joganyag tartalmaz kényszerintézkedéseket (őrizetbe vétel, előzetes letartóztatás) is, de tekintve, hogy a büntetőeljárás szabályait alkalmazza, nem tartozik a vizsgált tárgykörbe.

Az őrizet a legsúlyosabb kényszerintézkedés a szabálysértési jogban, amely az őrizetbe vett személyt alapvető emberi jogainak gyakorlásában korlátozza. A személyes szabadság, a tartózkodási hely szabad megválasztása, a mozgásszabadság csak törvényben meghatározott ok és eljárás keretében korlátozható. A szabálysértési őrizet egyértelműen büntetőjogi gyökerű jogintézmény, így az okok és a szabályok is döntően erről a jogterületről származnak. A jogsértést elkövető személy személyes szabadságának korlátozására a szabálysértési eljárás eredményes és gyors lefolytatása érdekében kerül sor. A szabálysértési jog

nem mondja ki ugyan (minden esetben), de érvényesül a büntetőeljárás során megismert cél is, amely szerint ne történjen bűnismétlés, illetve az elkövető ne kerüljön ki a hatóság látóköréből.

Az alapvető emberi jogok védelmét a szigorú nemzeti szabályozáson felül a nemzetközi jog is biztosítja. Az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló római egyezmény (a továbbiakban: EJEE) 5. cikk 1. c) alpontja a törvényes letartóztatást vagy őrizetbe vételt akkor tartja jogszerűnek, ha a cél a bűncselekmény elkövetésével alaposan gyanúsítható személy hatóság elé állítása, vagy amikor szükséges az újabb bűncselekmény elkövetésének vagy az elkövető szökésének a megakadályozása.

A hazai szabályozás tehát megfelel a nemzetközi vállalásoknak. Az objektív feltételek mellett azonban vannak olyan tényezők, amelyek a kényszerintézkedést foganatosító hatóság mérlegelési jogkörébe tartoznak (szubjektív tényezők). A kellő bizonyítottság vagy az ügy egyszerű megítélésének kérdése ezek közé tartozik. A gyorsított eljárásra csak akkor van lehetőség, ha a teljes körű bizonyítási anyag rendelkezésre áll. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy egy bírósági tárgyaláson – idézések nélkül – a bíróság érdemben dönteni tud a rendőrség által összegyűjtött bizonyítékok alapján (KIS–PAPP 1999: 219).

A továbbiakban az objektív feltételeket, illetve a végrehajtás szabályait – elrendelő hatóság, elrendelési okok, időtartam, jogvédelem – fogom vizsgálni a magyar szabálysértési jogtörténet három szabálysértési kódexe őrizetbe vételre vonatkozó szabályainak elemzésével.

Őrizetbe vétel az 1968. évi I. törvényben

A szabálysértésekről szóló 1968. évi I. törvény (a továbbiakban: I. Sztv.) két helyen szabályozza az őrizetbe vételt, eltérő időtartammal és céllal, illetve elrendelési feltételekkel. A törvényben az őrizetbe vétel első formája a IV. fejezetben, *Az előkészítő és a tárgyalást megelőző eljárás* cím alatt az *Előzetes intézkedések* között szerepel.

A tulajdon elleni szabálysértés, az orgazdaság, valamint a rendőrségi hatáskörbe tartozó szabálysértések felderítése során a rendőrség gondoskodott az elkövető kilétének megállapításáról, az elkövető és a tanúk kikérdezéséről, a tárgyi bizonyítékok megszerzéséről és az eljárás eredményességét szolgáló körülmények feltárásáról. A rendőrség a helyszínt megsejmelhette, helyiség-ellenőrzést és személymotozást végezhetett, szakértő közreműködését vehette igénybe. A szabálysértés gyanúja esetén pedig az elkövetőt – személyazonosságának megállapítása, a bizonyítékok megszerzése céljából, továbbá ha a szabálysértést felszólítás ellenére sem hagyta abba – feltartóztathatta, előállíthatta és huszonnégy órai időtartamra őrizetbe vehette [I. Sztv. 44. § (1) bekezdés]. Az őrizet időtartamát tekintve tehát korlátozott, mindösszesen huszonnégy óra volt. Egyrészről szolgálta az eljárás előkészítését, másrészről közrendvédelmi célzatú volt, mivel a rendőrség részére lehetővé tette a jogsértő magatartást folytató személy helyszínről történő eltávolítását, ezáltal a jogsértő cselekmény megszakítását. Az őrizetbe vett személyt a rendőrség a tulajdon elleni szabálysértés és az orgazdaság elbírálására hatáskörrel rendelkező községi tanács végrehajtó bizottsági szakirányító szerve vagy a városi (fővárosi kerületi) tanács végrehajtási igazgatási osztálya elé állította. Ez a rendőrségi jogkör hasonlított ugyan a büntettek felderítésére

irányuló nyomozási cselekményekhez, azoktól azonban mégis lényegesen eltért. A szabálysértést elkövetők esetében a rendőrség csupán kisebb fokban korlátozhatta az elkövető jogait, személyes szabadságát, ezért nem is volt szükség a büntetőeljárásban részletesen körülírt, kötöttebb, a rendőri szervekre nagyobb munkaterhet hárító eljárási cselekményekre (KÖVESDI 1970: 145). Az eljárás eredményességét szolgáló kikérdezés, helyszíni szemle, szakértő igénybevétele, lakcímfelügyelőlap alkalmazása, körözés kibocsátása mellett az elkövető személyes szabadságának korlátozására is lehetősége volt a rendőrségnek. A feltartóztatás a helyszíni intézkedés befejezéséig, illetve a személyazonosság megállapításáig tartott. Az előállítás alkalmazására a személyazonosság igazolását megtagadó személyekkel szemben került sor. Az előállítás időtartama a négy órát, kivételesen a nyolc órát nem haladhatta meg. Ha az intézkedések ezen időtartam alatt nem jártak sikerrel, csak akkor kerülhetett sor az őrizetre (BM 10-24/8/1969. 12.). A huszonnégy órás őrizetbe vétel szintén a személyazonosság megállapítását, illetve a bizonyítékok beszerzését szolgálta (10/1968. BM. ut. 21/3).

Az I. Sztv. VIII. fejezetében, az *Egyes szabálysértési ügyekre vonatkozó külön rendelkezések* között szabályozta az őrizetbe vétel másik formáját, *Az elzárással sújtható szabálysértés miatt indult ügyek külön szabályai* cím alatt. Az elzárással sújtható szabálysértések a törvény Harmadik részében, az *Egyes szabálysértések* között kaptak helyet. A tényállások nem képeztek önálló fejezetet, a harmadik részben található huszonhat tényállás közül a jogalkotó hét esetben tette lehetővé az elzárás büntetés alkalmazását.² Ezek a szabálysértések túlnyomórészt egyes büntettek törvényi tényállásának enyhébb alakzatai (KÖVESDI 1970: 314). A törvényi tényállás szövegében, az elkövetési magatartást követően szerepeltek a kiszabható szankciók, amelyek a legsúlyosabbal, az elzárással kezdődtek. Az elzárás kiszabását – tekintve, hogy a legalapvetőbb emberi jogot, a személyes szabadságot sérti – a törvény garanciális rendelkezésekkel bástyázta körül. A törvény eleve a pénzbírságot tekintette fő büntetésnek, és az elzárás alkalmazását csak a „jogszabály által meghatározott kivételes esetekben” tette lehetővé [I. Sztv. 16. § (1) bekezdés]. Ebből következően valamennyi elzárással büntethető szabálysértés elkövetője büntethető volt pénzbírsággal is. A törvény tehát az elzárás büntetést vagylagos szankcióként tartotta számon, a jogalkalmazóra bízta, hogy a büntetéskiszabás elveinek szem előtt tartásával döntsön a két szankció között, mivel a kettő együtt nem volt alkalmazható. A következő garanciális elem, hogy: „Szabálysértés miatt büntetesként elzárást törvény vagy törvényerejű rendelet állapíthat meg” [I. Sztv. 19. § (1) bekezdés]. Tehát az elzárás büntetés alkalmazásának lehetőségét csak a legfelsőbb államhatalmi szerv, az országgyűlés vagy az Elnöki Tanács tudta megteremteni. Megjegyzendő, hogy a hét elzárásos szabálysértés mindegyike a törvényben szerepel, az egyes szabálysértésekről szóló 17/1968. (IV. 14.) Korm. rendelet nem is tartalmazhatott egyet sem. A szabálysértési törvény nem mondta ugyan ki expressis verbis, hogy elzárás büntetést csak a rendőrség szabhat ki, de a hatásköri rendelkezésekből ez egyértelművé vált. Az I. Sztv. ugyanis azt a megoldást alkalmazta, hogy a tényállás utolsó bekezdésében jelölte meg a hatóságot, amelynek hatáskörébe tartozott az adott jogsértés miatt az eljárás lefolytatása. A megjelölt hét tényállás esetében

² Közveszélyes munkakerülés, üzletszerű kéjelgés, garázdaság, verekedés, veszélyes fenyegetés, kitiltás és rendőrhatalmági felügyelet szabályainak megszegése, kényszerelvonó-kezelés alóli kibúvás.

ez a hatóság kivétel nélkül a rendőrség volt. A döntés hátterében feltehetően az állt, hogy az elzárással is büntethető szabálysértések többsége eleve a közrend-közbiztonság ellen irányuló olyan jogsértés, amely rendőri intézkedést kíván. A rendőrség pedig jogszabályi felhatalmazással és kialakult gyakorlattal rendelkezett a személyes szabadság korlátozására. Ebből következően az őrizetbe vétel zökkenőmentes lefolytatásának elősegítése is indokolta ezt a megoldást. Alátámasztja ezt az is, hogy a törvény magyarázatában a hetvenkét óras szabálysértési őrizet elrendelésének okai között az általános szempontokon túl – úgymint a szabálysértés súlya, az elkövetés módja, az elkövető személyi körülményei³ mellett – az adott terület közbiztonsági helyzetének értékelése is szerepel (MÉSZÁROS 1986: 118). Ennek értékelésére pedig vitathatatlanul a rendőrség jogosult.

Az I. Sztv. még nem rendelkezett – a jelenleg hatályos szabálysértési törvényhez hasonlóan – külön előkészítő eljárásról, bár a tulajdon elleni szabálysértés és az orgazdaság esetén a rendőrség előzetes intézkedések megtételére volt jogosult. Lényeges különbség a két szabályozás között, hogy az I. Sztv.-ben nem kapott helyet a bíróság. A jelenleg hatályos szabálysértési törvény szerint elzárást csak bíróság szabhat ki. Az elzárással büntethető szabálysértéseket a rendőrség által lefolytatott előkészítő eljárást követően a bíróság bírálja el, és az őrizetbe vételt követően a rendőrség a bíróság elé állítja az eljárás alá vont személyt. Az I. Sztv. ebből a szempontból egy tipikusan közigazgatási büntetőjogot megtestesítő törvény volt, hiszen az igazságszolgáltatási tevékenységet nem egy független bíróság, hanem egy közigazgatási szerv, a rendőrség látta el. A bíróság hiányából adódóan nem volt külön szabálysértési eljárást megelőző előkészítő szakasz (természetesen ettől még a bizonyítékok összegyűjtése megtörtént), és a rendőrség „saját magának” vette őrizetbe az elkövetőt. A „saját magának” veszi őrizetbe itt azt jelenti, hogy a rendészeti feladatokat ellátó közterületi állomány foganatosította az őrizetet a rendőrség szabálysértési hatóságát megtestesítő igazgatásrendészeti szerv elé állítás érdekében.

Az I. Sztv. alapján az elzárással sújtható szabálysértés elkövetőjét a rendőrség őrizetbe vehette [I. Sztv. 82. § (1) bekezdés]. Az intézkedés célját a következő bekezdés adta, amely szerint az őrizetbe vett elkövetőt három napon belül a szabálysértési hatóság elé kellett állítani. Tehát az eljárás lefolyásának gyorsítása volt a cél. Garanciális jellegű az ügyész értesítésének kötelezettsége a huszonnégy órát meghaladó tartamú őrizet esetén, ugyanakkor valószínűleg a rendőrség eljárását tekintve gyorsítólag hatott. Míg az őrizet foganatosítása a rendőrség mérlegelésén múlt, addig az őrizetbe vételtől számított három napon belüli szabálysértési hatóság elé állítás már kötelező érvényű szabály volt. Ha a bizonyítás kiegészítésére volt szükség, a szabálysértési hatóság az elkövetőt – ügyészi jóváhagyással – további nyolc napig őrizetben tarthatta. Tehát egy relatíve csekély súlyú jogsértés miatt, amelynek elkövetése még nem is bizonyított, az elkövető személyes szabadsága akár tizenegy napig korlátozható volt. Ez a szabályozás napjainkban már nem állná meg a helyét, nem felel meg a személyes szabadság korlátozása alapvető elveinek.

³ Az elkövető személyi körülményeit a törvény nem, de A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 21. számú utasítása, amely Budapesten, 1975. évi szeptember hó 11-én kelt, A Szabálysértési Törvény végrehajtási utasításának módosítása tárgyában már rögzíti a rendőrség számára. Nevezetesen, ha az elkövető ismételtelen vagy folyamatosan követte el a szabálysértést, magatartásából, életmódjából arra lehet következtetni, hogy az eljárás alól kivonja magát, több elzárással sújtható szabálysértést követett el, stb. akkor indokolt a szabálysértési őrizet foganatosítása, az egyéb feltételek fennállása esetén.

Az elzárással sújtható szabálysértések általában egyes büntettek törvényi tényállásának enyhébb alakzatai voltak, ezeket főleg garázda, munkakerülő, állandó lakóhellyel nem rendelkező elemek követték el. Az elbírálásukra vonatkozó szabályokat az jellemezte, hogy a rendőrhatalóság részére hatékony, de törvényességi garanciákkal körülbástyázott beavatkozást tettek lehetővé (I. Sztv. ind. 82. §-hoz). A garanciákat a személyes szabadság korlátozásának rövid időtartamai, a szigorú ügyészi kontroll és a fellebbezés gyors elbírálása jelentették. Az elzárás kiszabása esetén az elkövetőnek a fellebbezést a határozat kihirdetésekor kellett bejelentenie. Az ilyen fellebbezés esetén az őrizet a jogerős határozat meghozataláig meghosszabbítható volt, viszont a fellebbezést gyorsan, három napon belül el kellett bírálni [I. Sztv. 82. § (4) bekezdés].

A törvény végrehajtásának tapasztalatai azonban rámutattak a szabályozás hiányosságaira is. Az általános miniszteri indokolás szerint a törvény csak a legfontosabb garanciális rendelkezéseket foglalta össze, és így mentes volt minden olyan részletszabálytól, amely az általános elvekből és szabályokból önként következik. Az I. Sztv. több kérdésről – többek között az őrizet foganatosításának időpontjáról is – hiányosan rendelkezett. Az általános elvek és szabályok alapján bizonyos kérdésekre nem lehetett a jogbiztonság szempontjából megnyugtató választ adni. Az előzetes intézkedések során foganatosított őrizet esetében a személyazonosság megállapítása, a bizonyítékok megszerzése, a szabálysértés tovább folytatásának megakadályozása olyan okok, amelyekből következett, hogy a rendőrség az őrizetet nyomban alkalmazhatja. Az elzárással sújtható szabálysértések esetén az őrizet alkalmazásának időpontja azonban már nem volt ennyire nyilvánvaló. A szabályozás e tekintetben túl tág teret hagyott a jogalkalmazók számára, lehetőséget adva a merőben eltérő gyakorlatok kialakulására. Ha figyelembe vesszük, hogy az őrizet szerepe az eljárások gyorsítása, akkor célszerű lett volna a foganatosítás időpontját tettenéréshez, tudomásra jutáshoz, esetleg az elkövető tartózkodási helyének feltalálásához kötni, feltéve azt, hogy az őrizet nélkül az eljárás lefolytatása nem lett volna biztosítható. A szabályozás ad abszurdum lehetőséget biztosított arra, hogy akár hetek-hónapok múlva vegyék őrizetbe az elkövetőt, olyan időpontban, amikor ennek már nincs jelentősége (BARTUS 1970: 269).

A szabálysértési őrizet végrehajtása az első szabálysértési kódex alapján

Az I. Sztv. végrehajtásáról a belügyminiszter 10/1968. (BK. 6.) BM. számú utasítása rendelkezett. Ez alapján az elzárással is sújtható szabálysértés elkövetőjének előállításakor az őrizetbe vételről a kapitányság vezetője, távollétében az ügyeletes tiszt döntött. Az őrizetbe vétel időtartamát az elkövetőnek a rendőri szerv helyiségébe való előállításának időpontjától kellett számítani (MÉSZÁROS 1986: 118). Az őrizetbe vétel határozattal történt. Az őrizetbe vett személyt huszonnégy órán belül orvossal kellett megvizsgáltatni, és ha az orvosi vélemény alapján a fogdán nem volt elhelyezhető, akkor szabadítani kellett. Nemi betegség esetén – ha az őrizet fenntartása indokolt volt – az őrizettest nemibeteg-kezelő gyógyintézetbe kellett átszállítani. Érdekes, hogy az értesítési kötelezettségek között az elkövető által megjelölt személyen túl az elkövető munkahelye is

szerepelt. A priorálás a BM. ORFK Bűnügyi Nyilvántartó és Statisztikai Osztálynál történt. A priuszlapot géptávirón továbbították. Ha az elzárással is sújtható szabálysértések elkövetőjét őrizetbe vették, akkor a szabálysértési hatóság kizárólag a tárgyalás alapján hozhatott érdemi határozatot.

A rendőrhatalósági kényszerintézkedések és a szabálysértési őrizet korabeli értékelése

A rendőrhatalósági kényszerintézkedésekről szóló 4/1976. (VII. 24.) BM rendelet lehetővé tette a rendőrség számára a rendőrhatalósági felügyelet, illetve a kitiltás alkalmazását. A jogszabály hatálybalépését követően Pádár László ezredes, a BM ORFK rendészeti osztályának vezetője 1977. november 29-én a rendőr-főkapitányságok igazgatásrendészeti osztályainak II. fokú szabálysértési és közbiztonsági ügyintézői számára tartott tanácskozáson már értékelte annak hatásait. Az értékelés során elmondta, hogy az emberi szabadságjogokat csak megfontoltan, az adott egyén összes körülményeinek alapos mérlegelésével, az elérni kívánt célokkal arányban álló mértékben lehet a jogszabályi keretek között korlátozni. Az ezredes a szabálysértési jogterületen jónak értékelte a helyzetet, azonban az elzárásos szabálysértések elkövetőivel szembeni fellépések tekintetében számos negatívumot tapasztalt. Véleménye szerint „az előállítások és az őrizetbe vételek gyakran differenciálatlanok. Egyes rendőrkapitányságokon, akit előállítanak, azt őrizetbe is veszik. Az őrizetet számos hatóságnál a szükséges időn túl is, az elkövetőnek a szabálysértési előadó elé állításáig indokolatlanul fenntartják” (KOVÁCS 1977: 6). Látható, hogy a rendőrség negyven évvel ezelőtt is hasonló nehézségekkel küzdött, mint napjainkban.

Rés a pajzson, avagy joghézag a szabálysértési őrizettel szembeni jogorvoslat tekintetében

Az I. Sztv. széles teret adott a szabálysértési eljárásban érvényesíthető jogorvoslatoknak, és a szabálysértési őrizet jogintézménye is kellő garanciákkal volt körülbástyázva. Ennek ellenére pont a személyes szabadság korlátozása esetén keletkezett joghézag a jogorvoslat érvényre juttatása terén.

Az I. Sztv. alapján őrizetbe vett személy csak abban az esetben tudott fellebbezést benyújtani az őrizet ellen, ha az ügyében a szabálysértési hatóság I. fokú határozatot hozott. Fellebbezésében a kiszabott szankción túl az őrizet elrendelését is sérelmezhetette. Azonban nem minden esetben jutott el az őrizetbe vett személy ügye a szabálysértési hatóságig. Ha az előzetes intézkedés során megállapítást nyert, hogy a feljelentés tárgyát képező cselekmény sem szabálysértést, sem bűncselekményt nem valósított meg, az iratok irattárba helyezéséről a rendőrhatalóság vezetője döntött. Így előállt az a furcsa helyzet, hogy a szabálysértési őrizetbe vett személy részére – szabálysértési eljárás hiányában – nem nyílt lehetőség az őrizetbe vétel elleni jogorvoslatra. Ezen érveléssel némiképp szembe megy, hogy az előzetes intézkedések ellen a törvény panaszjogot biztosít. A gyakorlatban azonban erre nem került sor, talán azért sem, mert még az őrizetet elrendelő, illetve

megszüntető határozatokon sem tüntették fel a panaszjogról szóló tájékoztatást (SZENDREI 1977: 74). A megoldás a panasz ügyész általi elbírálása lehetett volna, ami a hatályos jogunkban már megjelent.

Szabálysértési vagy bűnügyi őrizet?

A szabálysértési tényállások esetében a jogterület létrejöttétől jelen vannak a kettős alakzatú jogsértések. Első szabálysértési törvényünk is tartalmazott ilyen jogsértéseket, ezek közé tartozott a közveszélyes munkakerülés. A szabálysértést az a munkaképes személy követte el, aki munkakerülő életmódot folytatott, feltéve, hogy az eset összes körülményeire (különösen az elkövetés módjára és az elkövető személyi körülményeire) tekintettel a cselekmény kisebb jelentőségű volt. Abban az esetben, ha az elkövető visszaeső volt, akkor a magatartás már bűncselekményt valósított meg [I. Sztv. 91. § (1)–(2) bekezdés]. A visszaesés tényét, azt, hogy a személyt két éven belül már büntették közveszélyes munkakerülés miatt, a nyilván tartóban történő lekérdezéssel lehetett bizonyítani. Az őrizetbe vételkor a már rendelkezésre álló telefonos priusz ellenére is szabálysértési őrizetbe vették az elkövetőt. Az ügyészi gyakorlat, hogy az írásbeli priusz hiánya miatt – annak beszerzése érdekében – a szabálysértési őrizet meghosszabbításának van helye, megerősítette a rendőrség gyakorlatát. Végeredményben tehát a bűncselekmény gyanúja esetén szabálysértési őrizetet rendeltek el. A jogtalan gyakorlat előnye abban állt, hogy nem kellett bűnügyi őrizetet elrendelni. A szabálysértési őrizet – meghosszabbítással – akár tizenegy napos határideje alatt a tényállás tisztázható, az írásbeli priusz megérkezik. A szabálysértési őrizet után elrendelt nyomozás eredményességi mutatója kiváló volt, hisz mindösszesen egy nap alatt megtörtént a gyanúsított kihallgatása, a vétségi jelentés elkészítése, a priusz csatolása és az iratismertetés. Az elkövető részéről azonban hátrányos helyzetet teremtett az erősen megkérdőjelezhető gyakorlat, hogy az ügyfeldolgozás tökéletlensége, az előírt lekérdezési határidő túllépése, a technikai háttér (géptávíró) fejletlensége miatt szenvedte el a személyes szabadságának gyakran lényegesen hosszabb korlátozását. Mindemelllett a szabálysértési őrizetes részére – eltérően a büntetőeljárástól – még védő kirendeléséről sem kellett a rendőrségnek intézkednie (BÍRÓ 1985: 61).

Közbiztonsági vagy igazgatásrendészeti őrizet

A rendőrségről szóló 1955. évi 22. törvényerejű rendelet 13. § (4) bekezdése lehetőséget adott a rendőrség számára, hogy a közbiztonság fenntartása érdekében őrizetbe vettelt foganatosítson. Az őrizetbe vételnek két konjunktív feltétele volt. Egyrésztől őrizetbe lehetett venni azt, akinek a személyazonosságát más módon megállapítani nem lehetett, vagy azt, akinek az érdekei (túlittasság, ön- és közveszélyes állapot) ezt szükségessé tették. Másrészről a közbiztonsági őrizetet nem lehetett alkalmazni, ha a büntetőeljárássban, illetve a szabálysértési eljárásban meghatározott őrizetbe vétel feltételei fennálltak. A szabályozás tehát rendezte az egyes eljárások viszonyát. Szükséges is volt ez a rendezés, tekintettel arra, hogy az egyes őrizetek elrendelési okai között átfedés volt. A közbiztonsági őrizetet egyes szerzők igazgatásrendészeti őrizet néven említik (SZENDREI 1977: 71).

A szabálysértési őrizet megszüntetése

Magyarországon a 20. század utolsó évtizedében bekövetkező politikai változások, az állami berendezkedés megváltozása, a demokratikus jogállam létrehozása, ezen belül az alapvető emberi jogok garanciális biztosítékainak kiépítése a jogrendszer átalakítását kívánta, illetve mindez a jogrendszer segítségével történt meg.

Az egyes törvények és törvényerejű rendeletek hatályon kívül helyezéséről és módosításáról szóló 1990. évi XXII. törvény egyik fő feladata a közigazgatási dereguláció volt. A törvény egyik célja az volt, hogy a jogállamiság alkotmányos követelményeit érvényre juttassa a magyar jogrendszer megújulás előtt álló törvényi szintű szabályaiban. Ebben a tekintetben az alapjogok garanciáinak megteremtése kiemelkedő fontosságú volt. Ezen szabályok meghozatalával nem lehetett várni a szabálysértési jogterület átfogó újraszabályozásáig. Ezt a célt szolgálta – többek között – a szabálysértési pénzbírságot elzárásra átváltoztató határozat bírósági felülvizsgálatával kapcsolatos szabályok megteremtése.

A törvény részletes indokolása szerint a szabálysértés mint a társadalomra csekély fokban veszélyes jogsértő magatartás és az egyes szabálysértési cselekményekért kiszabható elzárás büntetés súlya egymással nem állt arányban. A szabálysértési ügyekben államigazgatási szervek jártak el, amelyek bírói kontroll nélkül a személyes szabadságot súlyosan korlátozó szankciókat alkalmaztak. Ez egy demokratikus jogállamban az alapvető emberi jogok védelmével a mai napig összeegyeztethetetlen. Ezért a törvény – még arra az átmeneti időre is, amíg a *szabálysértési jogterület újraszabályozása* meg nem történik – megszüntette a szabálysértések elzárás büntetéssel történő szankcionálását.

A törvénymódosítás eredményeképpen tehát az elzárás büntetés kiszabásának lehetősége megszűnt,⁴ azonban a meg nem fizetett pénzbírság elzárásra történő átváltoztatásának lehetősége továbbra is fennmaradt. Ezt a megoldást a hazai joggyakorlat tapasztalatai indokolták, amelyek szerint, ha megszűnt volna ez a lehetőség, akkor a fenyegetettség hiányában a kiszabott pénzbírságok mintegy harmadát nem fizették volna be. Természetesen a szabálysértési törvénybe – garanciális elemként – bekerült a meg nem fizetett pénzbírság elzárásra történő átváltoztatását elrendelő államigazgatási határozatok bírósági felülvizsgálatának lehetősége (I. Sztv., Bírósági felülvizsgálat 71/A. §).

A fenti jogelvi megfontolások motiválták a szabálysértés elkövetése miatti őrizetbe vétellel kapcsolatos előírások hatályon kívül helyezését is. Ezzel a megoldással a szabálysértési elzárás mint kiszabható büntetési nem, illetve a szabálysértési őrizet mint személyes szabadságot korlátozó kényszerintézkedés csaknem egy évtizedre kikerült a szabálysértési jogból. Ennyi időre volt szüksége a jogalkotónak az új szabálysértési kódex megalkotására.

⁴ Érdekeség, hogy az 1990. évi XXII. törvény 10. §-a átmeneti rendelkezésként megtiltotta a jogerős, de még végre nem hajtott elzárás büntetés végrehajtását. Kivételt állapít meg ez alól a pénzbírságbüntetés – végrehajtási szakban történt – átváltoztatása miatti elzárásokra. Abból a megfontolásból, hogy a jogi szabályozás változása miatt az elzárásbüntetéssel sújtott (súlyosabb szabálysértési cselekményt elkövető) személy ne kerülhessen előnyösebb helyzetbe annál, akit az elzárás az enyhébb fokú szabálysértésért kiszabott pénzbírság miatt sújt, a Javaslát előírja a végre nem hajtott elzárás büntetés átváltoztatását pénzbírságra.

Alapjogi akadályok a szabálysértési őrizet útjában

A szabálysértésekről szóló 1999. évi LXIX. törvény (a továbbiakban: II. Sztv.) tehát egy hosszú előkészítő eljárás eredményeképpen jött létre. Az új törvény egy „jogi rendszerváltsást” is eredményezett a szabálysértési jog területén, amelyet kiemelten a fórumrendszerben bekövetkezett jelentős változások, a szabálysértés törvény általi meghatározottsága, valamint az Alkotmánybíróság (a továbbiakban: AB) vonatkozó döntései és az EJEE-hez való csatlakozás indukáltak.

Az AB több ponton is kijelölte az utat a szabálysértési jogalkotás számára. Az I. Sztv. rendelkezéseivel szemben több indítvány érkezett a taláros testülethez, amelyeket az AB egyesített, és egy eljárás keretében bírált el. Az őrizetbe vétel szempontjából a 63/1997. (XII. 12.) AB határozat első két kérdésköre lényeges. Az I. Sztv. csak a pénzbírságot elzárásra átváltoztató határozatok elleni jogorvoslat tekintetében nyitotta meg a bírói utat, de a szabálysértési határozatok bíróság előtti megtámadására nem volt lehetőség. Magyarország a Római Egyezményhez történő csatlakozásakor, annak 6. cikk 1. bekezdésében biztosított „bíróshoz fordulás jogával” kapcsolatban fenntartást tett, amely szerint a közigazgatási hatóságok előtt szabálysértés miatt folyó eljárásokban nem tudja biztosítani a bírósághoz fordulás jogát, mert a hatályos magyar jogszabályok nem teszik ezt lehetővé. Az AB állásfoglalása szerint ez a helyzet alkotmányellenes, mivel nincs összhangban az Alkotmány közigazgatási határozatok bírói ellenőrzéséről, illetőleg a bírósághoz fordulás jogáról szóló rendelkezéseivel. A szabálysértési törvény akár kriminális magatartásokat, akár közigazgatás-ellenes magatartásokat szankcionál, eltérő okok miatt, de köteles biztosítani a bírósághoz fordulás jogát.

Az AB határozat másik tárgyalt indítványa a szabálysértési eljárás során kiszabott és meg nem fizetett pénzbírság – munkabérből (egyéb járandóságból) való letiltásának eredménytelensége esetén – elzárásra történő átváltoztatása alkotmányellenességének kérdése. Az 1990. évi XXII. törvény hatálybalépése után megszűnt a szabálysértési hatóság azon lehetősége, hogy a szabálysértés elkövetőjével szemben elzárás büntetést alkalmazzon. A meg nem fizetett pénzbírság esetében azonban a szabálysértési hatóság – egy közigazgatási szerv – által kiszabott pénzbírságot a szabálysértési hatóság mint közigazgatási szerv változtatja át elzárásra. Az I. Sztv. a 71/A. § (1) bekezdésében adott lehetőséget az elkövetőnek, hogy a pénzbírságot elzárásra átváltoztató határozat ellen kérelmet terjesztessen elő a bírósághoz, amelyben az átváltoztatásról szóló határozat törvényességének felülvizsgálatát kérhette, az alaphatározat elleni jogorvoslatra azonban nem volt lehetőség, így a szabálysértési pénzbírság – bizonyos esetekben – egyben feltételes szabadságelvonást jelentett.⁵ Az AB megállapította, hogy az országgyűlés mulasztásban megnyilvánuló alkotmányellenességet idézett elő, és az I. Sztv. 18. §-ában és 71/A. §-ában foglalt rendelkezéseket – 1998. december 31. napjával – megsemmisítette. Ez a megoldás lehetőséget

⁵ A pénzbírság kiszabása akkor válik burkolt szabadságelvonássá, ha a szabálysértési hatóság folyamatosan olyan mértékű pénzbírságokat szab ki, amelyek megfizetésére az elkövetőnek nincs reális lehetősége, így az átváltoztatást követően hosszabb időre büntetés-végrehajtási intézetbe kényszerül.

adott a jogalkotónak, hogy a küszöbönálló bírósági szervezeti reform kapcsán alkalmassá tegye a helyi bíróságokat a szabálysértési ügyek fogadására.

A II. Sztv. a fenti alapjogi problémákat tehát rendezte. A jogorvoslat lehetősége minden ügykörre kiterjedt, és a szabálysértési hatóság határozata ellen az eljárás alá vont személy által benyújtott kifogást nem egy másodfokú államigazgatási szerv, hanem egy független bíróság bírálta el. Az elzárás büntetést visszavezették a szabálysértési jogba, azonban már nem a közigazgatási szerv, hanem a bíróság alkalmazhatta. Az elsőfokú bíróság határozata ellen benyújtott fellebbezést pedig másodfokon a megyei bíróság bírálta el. A törvényességet erősítette, hogy a szabálysértési hatóság eljárása, határozatai és intézkedései ellen az ügyész óvással élhetett, és amennyiben azzal a szabálysértési hatóság nem értett egyet, akkor a helyi bíróságra küldhette [II. Sztv. 36. § (1)–(4) bekezdés].

Őrizetbe vétel a II. Sztv.-ben

A II. Sztv.-ben az elzárás büntetéssel sújtható szabálysértések száma csökkent. Az előző szabálysértési kódexben szereplő nyolc tényállás közül megmaradt a veszélyes fenyegetés, a tiltott (üzletszerű) kéjelgés és a verekedéssel hasonló tartalmú rendzavarás. A tényállások tartalmazták az elzárás büntetés alkalmazásának lehetőségét, illetve a hatáskör címzettjeként a bíróságot.

A II. Sztv. (közlönyállapot) a XIII. fejezetében az *Egyes szabálysértési ügyekre vonatkozó külön rendelkezések* között szabályozta *Az elzárással is sújtható szabálysértésekre vonatkozó általános eljárási szabályokat*, és itt kapott helyet a *Gyorsított bírósági eljárás az elzárással is sújtható szabálysértések esetében* is. A törvény az elzárással is sújtható szabálysértések esetében két eljárásrendet különböztetett meg. Ezen szabálysértéseket alapvetően – immáron megfelelő a nemzetközi kötelezettségvállalásnak és az alkotmányos követelményeknek – az elkövetés helye szerint illetékes helyi bíróságok, szükséges esetben bizonyítási eljárást lefolytatva, tárgyaláson bírálták el [II. Sztv. 119. § (1) bekezdés]. Emellett azonban lehetőséget biztosított a törvény az 1990. március 15-től átmenetileg megszüntetett szabálysértési őrizetbe vétellel lefolytatott eljárási mód alkalmazására is. A II. Sztv. már kifejezetten gyorsított eljárásról beszélt. A törvény szövege is úgy fogalmazott, hogy az elzárással is sújtható szabálysértés miatt őrizetbe vett személyt a rendőrség gyorsított bírósági eljárás lefolytatása céljából bíróság elé állítja [II. Sztv. 125. § (1) bekezdés]. Az elnevezés mellett a részletszabályok is változtak, illetve jelentősen bővültek. A rendőrség a bíróság elé állítás időpontjáról haladéktalanul értesítette a bíróságot és a sértettet, valamint gondoskodott arról, hogy a bizonyítási eszközök a tárgyaláson rendelkezésre álljanak. Közölte az eljárás alá vont személlyel, hogy milyen szabálysértés miatt és milyen bizonyítékok alapján állítják majd bíróság elé. Az eljárás alá vont jogainak biztosítása érdekében védőt rendelt ki, vagy az eljárás alá vont személy meghatalmazott védőjét idézte, és biztosította a védő számára az iratok megismerését és az eljárás alá vont személlyel történő kommunikációt. A bírósági tárgyaláson pedig gyakorlatilag az ügyész szerepét töltötte be, képviselte a „vádát”, átadta az iratokat és a tárgyi bizonyítási eszközöket a bíróságnak, előterjesztette a feljelentést.

Az I. Sztv. szerint a huszonnégy órát meghaladó tartamú őrizetbe vételről az ügyész értesíteni kellett, illetve az őrizetbe vett elkövetőt három napon belül a szabálysértési hatóság elé kellett állítani. Az őrizet hosszabbításáról is az ügyész rendelkezett. A II. Sztv. megszüntette az ügyészség közreműködését az őrizetbe vétel kapcsán. A törvényességet a bíróság jelenléte biztosította az eljárásban.

Az őrizet időtartama is változott, a bíróság érdemi határozatának meghozataláig, de legfeljebb huszonnégy óráig tarthatott. Az eljárás alá vont személyt nyomban szabadon kellett bocsátani, ha a szabálysértési őrizet tartama alatt a bíróság a gyorsított eljárást nem folytatta le, vagy nem szabott ki elzárást. Az I. Sztv. szerint az őrizetbe vett elkövetőt három napon belül kellett a szabálysértési hatóság elé állítani, de ügyészi jóváhagyással lehetőség volt további nyolc nap őrizetben tartásra, ha a bizonyítás kiegészítésére volt szükség. Ez a rendelkezés nem szolgálta a jogbiztonságot, nem készítette a rendőri szerveket a bizonyítékok soron kívüli összegyűjtésére, méltánytalan volt az elkövetővel szemben, ad absurdum tizenegy nap után a szabálysértési hatóság megállapíthatta azt is, hogy nem történt szabálysértés. Ezt a helyzetet a II. Sztv. megszüntette. Huszonnégy óra után szabadítani kellett az őrizettest, illetve ha a bíróság elzárást szabott ki, és az nem emelkedett jogerőre, és alappal feltételezhető volt a bűnismétlés, akkor a másodfokú határozat meghozataláig meghosszabbítható volt az őrizet, de ebben az esetben sem haladhatta meg a hetvenkét órát [II. Sztv. 77. § (1)–(5) bekezdés].

Jogorvoslati kérdések

A II. Sztv. sem rendezte a szabálysértési őrizettel szembeni jogorvoslatot megfelelő módon. A törvény szövege szerint a bíróság a tárgyaláson, az ítélet közlése után nyilatkoztatja az eljárás alá vont személyt és védőjét, hogy kívánnak-e fellebbezést benyújtani. Amennyiben elzárás büntetés kiszabására került sor, a fellebbezés kérdésében azonnal nyilatkozni kellett. Fellebbezés esetén a bíróság az őrizetet meghosszabbította, és az iratokat haladéktalanul felterjesztette a megyei bírósághoz [II. Sztv. 126. § (4)–(5) bekezdés]. Az őrizet meghosszabbítása külön határozattal történt. A megyei bíróság a szabálysértési őrizet tartamának meghosszabbítása miatt bejelentett fellebbezést az érdemi határozat ellen bejelentett fellebbezéssel együtt bírálta el. A gyorsított eljárás során hozott ítélet és az őrizetet meghosszabbító határozat ellen tehát fellebbezésre adott lehetőséget a törvény, azonban az őrizetbe vétel ellen nem volt önálló jogorvoslat.

A gyorsított eljárást lehetővé tevő szabálysértési őrizet a kényszerintézkedések között szerepel a törvényben, azonban míg a ruházat, csomag és jármű átvizsgálása, a lefoglalás és a rendbíróság ellen a jogosultak panaszt tehettek, addig a feltartóztatás és előállítás, az elővezetés és a szabálysértési őrizet ellen a törvény nem adott panaszjogot [II. Sztv. 86. § (1) bekezdés]. Az utóbbiak jogorvoslatát a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény (a továbbiakban: Rtv.) igyekezett biztosítani. Az Rtv. szerint a szabálysértési eljáráshoz kapcsolódó rendőri intézkedések, illetve kényszerítő eszközök alkalmazása miatti jogorvoslatra a szabálysértési eljárás szabályai voltak az irányadók. Az intézkedések elleni panaszt az ügy érdemében hozott vagy az eljárást megszüntető határozat elleni jogorvoslati kérelemben kellett előterjeszteni. Ha nem került sor szabálysértési eljárásra, csak

akkor indulhatott panasz eljárás az intézkedést foganatosító rendőri szervnél [Rtv. 92. § (2)–(3) bekezdés]. Az őrizetbe vétel ellen, mint a rendőrség által foganatosított szabálysértési kényszerintézkedés ellen, a bírósági ítélet során lehetett legelőször jogorvoslattal élni. Adott esetben három nap fogva tartás után. „Az önálló jogorvoslat hiánya alkotmányossági aggályokat vetett fel” (KIS–PAPP 1999: 219).

A szabálysértési őrizet elrendelése miatti önálló jogorvoslat hiányának kérdését egy alkotmányjogi panasz miatt indult eljárásban az AB is vizsgálta. Az AB megállapította, hogy a II. Sztv.-nek a szabálysértési őrizetre vonatkozó szabályozása azzal, hogy a bűncselekmény társadalomra veszélyességét el nem érő magatartás miatt, önálló jogorvoslati lehetőség nélkül eredményez hetvenkét óráig tartó szabadságkorlátozást, nem felel meg az Alkotmány rendelkezéseinek. Azért, mert a jogalkotó nem biztosított az érintettek számára a szabálysértési őrizet elrendelése ellen hatékony jogorvoslatot, még az őrizet önmagában nem alkotmányellenes, de tény, hogy a hetvenkét órás időtartam nem felel meg „a lehető legrövidebb időn belüli” szabadon bocsátás vagy bíróság elé állítás alkotmányi követelményének. Az AB álláspontja szerint semmi sem indokolja, hogy a szabálysértési őrizettel szemben annak elrendelésekor ne lehessen jogorvoslattal élni, a kérelem elbírálásának ideje és módja viszont már a jogalkotó kompetenciájába tartozik [3/2007. (II. 13.) AB határozat]. Az őrizet elrendelésével szembeni azonnali (kihirdetésekor), önálló jogorvoslati lehetősége végül csak a harmadik szabálysértési kódex hatálybalépésével valósult meg.

A korábbi szabályozáshoz képest pozitívan értékelendő az értesítési kötelezettség bevezetése. A szabálysértési őrizet elrendeléséről az eljárás alá vont személy által megjelölt hozzátartozót vagy más személyt, illetve a fegyveres szervek hivatásos állományú tagja, valamint a sorkatonák esetében a parancsnokot a rendőrség haladéktalanul értesítette [II. Sztv. 77. § (6)–(7) bekezdés].

Tettenérés

A II. Sztv. az őrizetbe vétel feltételeihez egy időbeli korlátot, a tettenérést társítja. A bűnető eljárásban hagyományosan azt tekintik tettenérésnek, ha valaki a bűncselekményt szemtanú jelenlétében követi el. Ezt irányadónak tekinthetjük a szabálysértési eljárásban is (KIRÁLY 2013: 156). A közbiztonság javítása érdekében szükséges egyes törvénymódosításokról szóló 2010. évi LXXXVI. törvény 8. §-a 2010. augusztus 19-ei hatállyal kibővítette a tettenérés fogalmát úgy, hogy az is tettenérésnek minősül, ha a szabálysértés helyszínéről elmenekült elkövetőt a rendőrség az elkövetéstől számított 48 órán belül fogja el. A törvény indokolása szerint életszerű, hogy az elkövető a szabálysértés helyszínét már elhagyta ugyan, ám a helyszínen fellelhető nyomok láncolata, vagy például tanúvallomás alapján rövid időn belül azonosítható és elfogható.

A fiatalkorúak őrizete

A tényleges szabálysértést elkövetők között a fiatalkorúak az elmúlt évek átlagát tekintve alig két százalékot (hét-tízezer fő) tesznek ki (BSR 2025). Felelősségre vonásuk azonban

problémát jelent. A szabálysértési jog nem rendelkezik megfelelő eszközökkel a fiatalkorú elkövetők cselekményeinek szankcionálására. A fiatalkorúak által elkövetett cselekmények között pedig hagyományosan jelentős számú a tulajdon elleni jogsértés, ami lehetővé teszi a gyorsított eljárás lefolytatását. Az országgyűlési biztos vizsgálatát egy 2006-os, az eltiltás hatálya alatti járművezetéssel megvalósított szabálysértés miatt őrizetbe vett fiatalkorú ügye indította el. Az illetékes bíróság a rendőrség eljárását törvényesnek találta, az eljárás alá vont személlyel szemben a gyorsított eljárás keretében tartott tárgyaláson figyelemztetést alkalmazott.

A rendőrség álláspontja szerint a II. Sztv. 15. § a) pontja, amely szerint a fiatalkorúval szemben nincs helye elzárásnak, csak a büntetés kiszabása során irányadó elv, ami a bíróságra nézve kötelező. A II. Sztv. 77. § (1) bekezdése alapján a rendőrség elzárással is sújtható szabálysértés esetén, ha tettenérés történik, az eljárás alá vont személyt gyorsított bírósági eljárás lefolytatása céljából őrizetbe veheti. Az őrizet egy kényszerintézkedés, az Sztv. viszont csak az elzárás mint jogkövetkezmény alkalmazását tiltja a fiatalkorúakkal szemben. Tekintettel arra, hogy a törvényben foglalt feltételek fennálltak, a hatóság jogszerűen vette őrizetbe a szabálysértés fiatalkorú elkövetőjét, ellenkező esetben a bíróság már az iratanyag átvételekor jelezte volna a rendőrségnek, hogy nem állnak fenn az őrizet feltételei, és előkészítő eljárást követően kívánja tárgyalni az ügyet. A II. Sztv. a szabálysértési őrizet esetén nem határoz meg kifejezetten kizáró okot a fiatalkorúakra nézve, a törvény rendszertani értelmezéséből azonban a biztos szerint az következik, hogy a fiatalkorúval szemben nem alkalmazható ez a szabadságkorlátozó intézkedés. A biztos szerint ez aránytalan jogkorlátozás, indokolt lenne a fiatalkorúak szabálysértési őrizetének tilalmát beiktatni a II. Sztv. rendelkezései közé, mert ennek hiánya a személyes szabadsághoz való joggal összefüggő visszásságot okoz (*Beszámoló az állampolgári jogok országgyűlési biztosának tevékenységéről* 2007). Erre napjainkig nem került sor...

Őrizet a hatályos szabálysértési törvényben

A szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény (a továbbiakban: Szabs. tv.) szinte változatlanul vette át a II. Sztv. szabálysértési őrizetre vonatkozó szabályozását. A hatálybalépés óta eltelt csaknem tizenhárom év alatt viszont a törvény őrizetbe vételt szabályozó 72. §-a hét bekezdésről tizenhétre „hízott”. A módosítások szinte kivétel nélkül garanciális rendelkezéseket tartalmaznak a személyes szabadság korlátozásának törvényessége érdekében. Meghatározták a fogva tartás helyét, az ott töltött idő számításának, illetve a megelőző kényszerintézkedések beszámításának szabályát, a kötelező tájékoztatások módját és tartalmát, a haladéktalan szabadítás eseteit. A jogi képviselő helyett ügyvéd kirendelése vált kötelezővé a rendőrség számára. A külföldi anyanyelv használatához fűződő jogát a fogva tartás során is biztosítani kell, illetve a fogyatékkal élő személyeket (hallássérült, siketvak, vak, beszédképtelen, értelmi fogyatékos) is az állapotuknak megfelelő módon kell

tájékoztatni.⁶ A kártalanítási okok között megjelent a hetvenkét órán túli őrizet [Szabs. tv. 133/A. § (3) bekezdés]. A vagyon elleni jogsértések elleni hatékonyabb fellépést tette lehetővé, hogy a tulajdon elleni szabálysértés tetten ért elkövetőjét – 2013. január 1-jétől – a rendőrség kiérkezéséig bárki visszatarthatja. A legfontosabb módosítás azonban kétségkívül az őrizetbe vétel során figyelembe veendő tényezők törvénybe iktatása volt [Szabs. tv. 73. § (1c) bekezdés].

A jogszabály szövege szerint, de nem szellemének megfelelően...

Az AB több határozatában megfogalmazta, hogy „a szabálysértési eljárás bár jelentős mértékben eltér a büntetőeljárástól, tartalmilag azonban rokonságot mutat” azzal. Az AB rámutatott arra is, hogy a szabálysértési eljárásnak a kriminális jellegéből következően meg kell felelnie a büntetőeljárással szemben támasztott alkotmányos követelményeknek is [63/1997. (XII. 12.) AB határozat]. Az AB ezen megállapításait az Emberi Jogok Európai Bíróságának (a továbbiakban: EJEB) gyakorlatát figyelembe véve alakította ki, amely szerint a büntetőügyekre irányadó szabályok szerint ítélt meg olyan ügyeket is, amikor a jogsértés a nemzeti jog szerint nem minősül bűncselekménynek, hanem adott esetben pont szabálysértésnek. Az AB a személyes szabadság korlátozásának vizsgálata során a szükségesség-arányosság tesztet alkalmazza. Alapvető jog tartalmának korlátozására akkor van lehetőség, ha ezt egy másik alapjog, a szabadság védelme, vagy egyéb alkotmányos cél indokolja, figyelemmel arra, hogy az elérni kívánt cél és az ennek érdekében okozott alapjogsérelem súlya arányban legyen egymással [2/1990. (II. 18.) AB határozat].

Az őrizetbe vétel során tehát az elrendelő hatóságnak vizsgálnia kell, hogy a fogva tartás elkerülhető-e alternatív megoldás alkalmazásával. A szabálysértési őrizet csak egy az elzárással büntethető szabálysértések elbírálásának lehetőségei közül. A lehetőségek a helyszíni figyelmeztetéstől a helyszíni bírságon át az előkészítő eljárást követő szabálysértési eljárásig nagyon széles spektrumon mozognak. A jogalkotó az őrizetbe vétel során mérlegelendő körülmények felsorolása (a cselekmény tárgyi súlya, az elkövetés körülményei, az elkövető személyi körülményei és szabálysértési előélete) és törvénybe iktatása révén lehetőséget teremtett a rendőrség számára, hogy ne csak formai, hanem tartalmi követelményeknek is megfelelő kényszerintézkedéseket tudjon foganatosítani (2021. évi XXXI. törvény 52. §).

Összegzés

A szabálysértési őrizet kérdésköre évtizedek alatt fejlődött ki. Magán viseli az EJEB gyakorlatát és az AB értelmező tevékenységét (MÁNDI 2013). A jogszabályi háttér megfelelő. A feladat a jogalkalmazásban részt vevő szervek előtt áll, hogy az objektív feltételek

⁶ Megjegyzem, ez a szabály ellentmondásos abból a szempontból, hogy a fogyatékos személlyel szemben elzárást, közérdekű munkát nem lehet kiszabni, illetve értelmi fogyatékos esetén a szabálysértési felelősségre vonás is kétséges lehet.

fennállása esetén ne automatikus döntést hozzanak, hanem figyelemmel legyenek a törvény szellemét megtestesítő szubjektív feltételek meglétére is, és a döntés előtt végezzék el a szükségesség–arányosság tesztjét.

A Kúria precedensképes határozata (Pfv.20837/2021/5. sz.) kimondta a végszót: a személyes szabadságot korlátozó kényszerintézkedés jogszerű, ha az irányadó eljárási rendet betartották, és ezen túlmutatóan a kényszerintézkedés elrendelése indokolt: érvényesül a szükségesség és arányosság követelménye. A szabálysértési őrizet jogszerűségét nem csupán formális, hanem tartalmi szempontból is értékelni kell!

Felhasznált irodalom

- BARTUS Imre (1970): A szabálysértési kódex végrehajtásának törvényességi tapasztalatai. *Állam és Igazgatás*, 20(3), 266–275.
- Beszámoló az állampolgári jogok országgyűlési biztosának tevékenységéről (2007). Országgyűlési Biztos Hivatala. Online: <https://www.parlament.hu/irom38/05016/05016.pdf>
- BÍRÓ Endre (1985): A szabálysértési őrizet meghosszabbításának törvényességi problémáiról. *Belügyi Szemle*, 23(11), 60–62.
- BSR (2025): *Szabálysértések. Szabálysértés elkövetők*. Belügyminisztérium. Online: <https://bit.ly/3JwlOmu>
- KIRÁLY Eszter (2013): *Szabálysértési jog*. Budapest: Novissima Kiadó.
- KIS Norbert (2019): A szabálysértési jog kialakulása, fejlődése és elméleti alapjai. In HOLLÁN Miklós – NAGY Judit (szerk.): *A szabálysértési jog tankönyve*. Budapest: Dialóg Campus Kiadó – Wolters Kluwer, 25–33.
- KIS Norbert – PAPP László (1999): *A szabálysértésekről szóló 1999. évi törvény magyarázata*. I. kötet. Budapest: Magyar Hivatalos Közlönykiadó.
- KOVÁCS József (1977): A körülmények gondos mérlegelése alapján. *Magyar Rendőr*, 31(51–52), 6.
- KÖVESDI Ferenc szerk. (1970): *A szabálysértési jogszabályok magyarázata*. Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.
- MÁNDI Veronika (2013): *Alkotmányossági aggályok a szabálysértési őrizetbe vétel gyakorlata kapcsán*. Online: <https://ujbtk.hu/mandi-veronika-alkotmanyossagi-aggalyk-a-szabalysertesi-orizetbe-vetel-gyakorlata-kapcsan/>
- MÉSZÁROS József szerk. (1986): *A szabálysértési jogszabályok magyarázata*. Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.
- SZENDREI Géza (1977): A szabálysértési őrizet. *Belügyi Szemle*, 15(3), 71–74.

Jogi források

1880. évi XXXVII. törvénycikk a magyar büntető törvénykönyvek életbeléptetéséről
- 59/1952. (VII. 1.) MT rendelet a kihágási eljárás szabályairól
1953. évi 16. törvényerejű rendelet. A rendőrségi kihágási bíráskodás megszüntetése és a kihágási eljárásra vonatkozó egyes rendelkezések módosítása
1955. évi 17. törvényerejű rendelet a kihágás intézményének és a kihágási bíráskodásnak megszüntetéséről
1955. évi 22. törvényerejű rendelet a rendőrségről

- A belügyminiszter 10/1968. (BK. 6.) BM. számú utasítása a szabálysértésekről szóló 1968. évi I. törvény végrehajtásáról
- Belügyminisztérium 10- 24/8/1969. A Magyar Népköztársaság belügyminiszter-helyettesének 8. számú utasítása Budapest, 1969. augusztus hó 26-án
- A Magyar Népköztársaság belügyminiszterhelyettesének 4. számú utasítása Budapest, 1970. évi március hó 10-én. A közbiztonsági őrizetbevételek gyakorlatának egységesítéséről
- 4/1976. (VII. 24.) BM rendelet a rendőrhatalósági kényszerintézkedésekről
1990. évi XXII. törvény egyes törvények és törvényerejű rendeletek hatályon kívül helyezéséről és módosításáról
1990. évi XXII. törvény indokolása az egyes törvények és törvényerejű rendeletek hatályon kívül helyezéséről és módosításáról szóló törvényjavaslatához
- 2/1990. (II. 18.) AB határozat az országgyűlési képviselők választásáról szóló törvény egyes rendelkezései alkotmányellenességének vizsgálatáról
1993. évi XXXI. törvény az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről
1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről
- 63/1997. (XII. 12.) AB határozat
1999. évi LXIX. törvény a szabálysértésekről
- 3/2007. (II. 13.) AB határozat
2010. évi LXXXVI. törvény a közbiztonság javítása érdekében szükséges egyes törvénymódosításokról
2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről
2021. évi XXXI. törvény a közbiztonság erősítése érdekében egyes rendészeti igazgatási törvények módosításáról
- A Kúria Pfv.20837/2021/5. számú precedensképes határozata személyiségi jog megsértése tárgyában